

ARTUR OSONA I FORMENTÍ (1840-1901), L'HOME DE LES GUIES

Pintura a l'oli de la galeria d'excursionistes il·lustres del CEC.

Artur Osona fou un dels primers excursionistes catalans que, alhora que recorria metòdicament gran part del país, escrivia ressenyes per tal de fer-ne guies excursionistes, emulant així el que ja feia anys que es feia a França o a Anglaterra i que, aquí, les circumstàncies polítiques i bèl·liques no havien permès.

A ell es deu la que va ser la primera guia excursionista de Catalunya, *Excursió a la muntanya del Montseny*, que fou editada l'any 1879. Després en vindrien 13 més, que van arribar a tenir molt èxit i es van reeditar i ampliar diverses vegades.

Unes guies que, tal com va escriure el seu biògraf, Josep Iglésies: «Són d'un primitivisme evident. És veritat que s'hi noten greus omissions, no responen a un pla preconcebut. Anava realitzant itineraris i, quan d'una regió en tenia un lligall que li semblava suficient, el publicava sense preocupar-se gaire de si resultava prou rodó i ben lligat. Les seves guies són excessivament cromatitzades, massa elementals, però feren un gran servei»¹.

Una opinió que també comparteix Enric Faura: «Són unes guies avui totalment desfasades, purament descriptives i amb una munió de dades pràctiques ara obsoletes, d'una prosa sovint enfarfegada i hiperbòlica, plenes de barbarismes, però d'un valor històric indubtable, ja que ofereixen un gran fresc de vies de comunicacions, fondes, hostals, preus, pobles i costums de finals de segle»².

Com a bon excursionista de la Renaixença i soci destacat de l'Associació d'Excursions Catalana, portava sempre un carnet de notes i també algun aparell de mesura, com ara un baròmetre, un termòmetre, un higròmetre o bé una brúixola. Estava acostumat a caminar durant llargues marxes amb fred, pluja o vent, i a suportar els més pèssims camins de ferradura dalt d'un matxo per anar d'un llogarret a un altre. Patia vertigen i no es podia acostar a les cingleres però malgrat això, de jove s'havia atrevit a fer excursions als Alps i també als Pirineus.

Tot recollint informació per les seves guies, feia parada a les fondes i hostals, a les pallisses o a les rectories, i sovint l'acompanyava també la seva dona, la Manela Vila, una dona avançada al seu temps que el mateix Osona va descriure així: «Ella era una amazona, sabia anar a cavall amb totes les regles de l'equitació, saltant obstacles quan se presentaven. Caminava com un correu d'espardenya 8, 20 i més hores sens descans, fent excursions amb mi i també caçant, empaitant les perdus i perseguint los conills, que vos dic no es reien pas d'ella. De pescar no en parlem pas, amb la trema no n'havia agafat poc de peix a les rieres»³.

En arribar a un poblet, de seguida cercaven la conversa amb els autòctons, que els mostraven els indrets, els explicaven els noms dels colls, dels rius, turons i masies, o bé els feien de guies i camàlics en la seva ruta cap a les muntanyes o cap al poble veí, ja que no es podien pas refiar gaire dels mapes existents.

Com era el cas d'Hilari Estorch, rector de Vidrà entre els anys 1880-1886, que

donava sempre bona acollida als senyors excursionistes.

Un dels seus guies predilectes, que utilitzava sovint en les seves excursions per les muntanyes de Vidrà, era en Jaume Puig, de Sant Esteve d'en Bas, àlies "en Jaume de Can Valent" o "el Marxant Brut", tal com li deien per la Garrotxa, un personatge singular que havia voltat molt per tot el país fent tota mena de feines i també per l'estranger. El 1892 Artur Osona li va dedicar l'opuscle *En Jaume de Can Valent: història d'un guia*.

També hi havia en Joan Farró, àlies "Patata", nascut a Sant Bartomeu del Grau, que era un bon coneixedor del Lluçanès i de totes les muntanyes del Bisaura, el Puigsacalm i el Collsacabra o les Guillerries. Era un dels millors guies de Can Reiet, famós establiment del carrer Nou de Vic que tenia una gran quadra d'animals de bast.

Un altre que ofería els seus serveis per aquesta zona era en Jaume Deseures, àlies "en Bora", guia establert a Ripoll, que era fill de Sant Quirze de Besora. Ramon Arabia, que era un bon amic d'Artur Osona, el va definir així: **«és menut y aixerit, mes si un no li ensenya quan convé la punta de la orella, fàcilment vos farà passar per l'ombra. Ha anat de guia amb En Saballs y té molta palica; ara exerceix alegóricament d'espardanyer»**⁴. I a Alpens, qui li feia de guia era en Joan Bronich.

El Vidranès: "un pessebre amb molta molsa", com va dir mossèn Antoni Pladevall.